Perustuslakivaliokunta
perustuslakivaliokunta@eduskunta.fi

KIRJALLINEN ASIANTUNTIJALAUSUNTO ASIANTUNTIJAKUULEMISEEN HALLITUKSEN VUOSIKERTOMUKSESTA 2016, VIITTOMAKIELTÄ KÄYTTÄVIEN OIKEUDET HE 294/2014 VP – EV 346/2014 VP

Kuurojen Liitto ry kiittää perustuslakivaliokuntaa kutsusta ja haluaa todeta kantanaan seuraavaa:

Viittomakielilaki (359/2015) on suppea yleislaki, joka on tarkoitettu monialaiseksi ja kaikki hallinnonalat kattavaksi. Eduskunta antoi lakia hyväksyessään seuraavan lausuman: "Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu."

Kuitenkin hallituksen vuosikertomuksen 2016 liitteessä 3 mainitaan vain oikeusministeriön toimenpiteet. Missä ovat muiden ministeriöiden toimenpiteet ja tulokset viittomakielilain osalta? Kuurojen Liitto ry on huolestunut, että tällainen kapea-alainen tulkinta viittomakielilain velvoittavuudesta näkyy vuosikertomuksessa.

Seuraavassa esimerkkejä, joita olisi vuosikertomukseen voinut liittää:

1) Hyvin toteutetut asiat:
Opetus- ja kulttuuriministeriön vastuuala:
- Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) selvitys viittomakielen opetuksen tilasta perusopetuksesta https://karvi.fi/2016/02/12/viittomakieli-aidinkielena-arvioitu-ensimmaista-kertaa-yksi-viikkotunti-ei-aina-riittava/
- OKM:n ja Kuurojen Liitto ry:n selvitys kuulevien viittomakielisten (ns. coda-oppilaiden) perusopetuksessa olevien lukumäärästä (ei julkistettu, ks. myös KKV 241/2016)
- Opetushallituksen esite Viittomakieliset oppilaat perusopetuksessa http://www.oph.fi/julkaisut/2016/viittomakieliset_oppilaat_perusopetuksessa

2) Vielä keskeneräiset asiat:
Sosiaali- ja terveysministeriön vastuuala: sosiaali- ja terveyspalveluiden kokonaisuudistuksen kielelliset oikeudet eivät nyt sisällä viittomakieltä käyttävien tarpeita. Tähän perustuslakivaliokunta otti kantaa erityisesti valinnanvapauslainsäädännön osalta.

Valtiovarainministeriön vastuuala: maakuntauudistukseen liittyvät vaikuttamistoimielimet, joissa viittomakieltä käyttävien oikeudet on unohdettu. Lisäksi uudistuksesta on luvattu tiedotusta viittomakielellä.

3) Ongelmat, jotka on jo havaittu, mutta joiden toteutus on vielä kesken:
Sisäministeriön vastuuala: hätä- ja kriisiviestintä tulee olla myös viittomakielisille saavutettavassa muodossa. Valtioneuvoston kanslia on tehnyt kuluvana vuonna kansalliskielistrategian sekä laatinut kieli- ja käännöslinjaukset, joissa viittomakieliset huomioidaan nimenomaan kielellisten periaatteiden yhteydessä.

Työ- ja elinkeinoministeriön vastuuala: viittomakieltä käyttävien osalta on aloitettu keskustelua mahdollisista työllistämistoimenpiteistä.

4) Lisäksi
Liikenne- ja viestintäministeriön vastuuala: esteettömyystoimenpiteet kielellisen saavutettavuuden lisäämiseksi. Digitalisaatio voi tuoda mahdollisuuden myös suurempaan yhdenvertaisuuteen viittomakieltä

Kuurojen Liitto ry
PL 57
(Ilkantie 4)
00401 Helsinki
P. 09 58031
www.kuurojenliitto.fi
Y-TUNNUS 0213564-9

käyttäville, sillä viittomakielinen tiedottaminen molemmilla kansallisilla viittomakielillämme (suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä) on helpompaa verkossa.

Nykytila

Kuurojen Liitto ry haluaa antaa erityiskiitoksen oikeusministeriön asettamalle viittomakielen yhteistyöryhmälle aktiivisesta lain toteutumisen seurannasta sekä hyvin monipuolisesta ja monialaisesta oikeuksien käsittelystä kokouksissaan.

Oikeusministeriön teettämä selvitys suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta sisälsi ehdotuksen kokonaisvaltaisesta elvyttämisohjelmasta. OKM on varannut siihen rahoituksen, ja ensimmäinen askel elvyttämisen suuntaan otettiin LIVS-koulutuksen (instruktör-koulutuksen) myötä. Tätä kautta saadaan suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkikoulutukseen kouluttajia ja sen kautta ajan myötä lisää suomenruotsalaista viittomakieltä hallitsevia tulkkeja. Tämä ei kuitenkaan ole riittävä (eikä kovin nopea) elvytystoimi. Seuraavaksi tulee paneutua itse kielen elvyttämiseen, sillä asialla on kiire. Kielen käyttäjiä on maassamme jo alle 100 pääosin iäkästä henkilöä. Koska suomenruotsalaisella viittomakielellä ei voi tällä hetkellä käydä peruskoulua, on kielen siirtäminen tuleville sukupolville jo vaarantunut merkittävässä määrin.

Lape-ohjelmassa tehtiin selvitys saamenkielisten ja romanikielisten perheiden tilanteesta. Kuurojen Liitto ry on pannut pettyneenä merkille, että viittomakielisten perheiden tilanne aiotaan selvittää osana erityistä tukea tarvitsevien lasten tilannetta. Koska *viittomakielisellä* on vaarana tulla syrjityksi kahden syrjintäperusteen, vamman ja kielen, perusteella, katsomme perustelluksi, että viittomakielisten perheiden tilanne selvitettäisiin omana erilliskysymyksenään.

Tarvittavia jatkotoimenpiteitä

Tärkeä vammaislakiuudistus on nyt käynnissä. Erityisen kriittinen se on siltä kannalta, miten kuurona syntynyt lapsi voi saada viittomakielen äidinkielekseen. Kun suurin osa kuulovammaisista lapsista syntyy kuulevaan perheeseen, ei ole mikään itsestäänselvyys, että kuuro lapsi saa äidinkielekseen viittomakielen. Se vaatii aivan uuden kielen opettelua koko perheeltä. Nykyisessä vammaispalvelulaissa viittomakielen tai viittomien perheopetus on harkinnanvarainen tukimuoto. STM toteaa liitteen 3 s.165-168 hankintamenettelyä koskevasta lainsäädännöstä: "Vammaispalvelujen järjestämisessä on vammaispalvelulain 3 §:n mukaisesti otettava huomioon kunnassa esiintyvä tarve sekä nimenomaisesti myös asiakkaan yksilöllinen tarve. Viime mainittua arviointia on tehtävä erityisesti sellaisissa palveluissa, joissa on kyse keskeisten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta koskevien palvelujen järjestämisestä, kuten asumispalveluissa." Yksikään lapsi ei saisi kasvaa nykypäivänä maassamme täysin kielettömänä. Kuitenkin sellainen kuuro lapsi, joka ei hyödy riittävässä määrin kuulolaitteista tai sisäkorvaistutteista, on todellisessa vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta. Jokaisen perheen tulee saada jo varhain tietoa tasapainoisen kaksikielisyyden (puhuttu ja viitottu kieli rinnakkain) tärkeydestä sekä saada kunnaltaan viittomakielen tai viittomien perheopetusta.

Sote-palveluissa omakielisen palvelun nähdään säästävän kaikkien kustannuksia, aikaa ja hermoja. Sote-puolen työntekijöiden osaamisen tarkempi kartoitus viittomakielen taidon osalta sekä osaajien parempi hyödyntäminen myös tarvittaessa maakuntarajojen yli tuo kustannussäästöjä ja parantaa koettua palvelun laatua. Palvelu suoraan ihmiseltä ihmiselle omalla kielellä, ilman tulkkauksen vaatimaa ylimääräistä ihmistä, kohentaa palvelun käyttäjän elämänlaatua ja tyytyväisyyttä.

Kelan vastuulla olevat tulkkauspalvelut vaativat pikaista kokonaisarviointia. Tämänkaltaiseen palveluun huonosti sopiva kilpailutus on nyt ajamassa työttömäksi ison ryhmän tulkkeja maassamme, sillä Kela on puitesopimuksellaan hankkimassa vain osan tarjolla olevasta tulkkiresurssista. Tämä ei voi olla hallituksen

Kuurojen Liitto ry
PL 57
(Ilkantie 4)
00401 Helsinki
P. 09 58031
www.kuurojenliitto.fi
Y-TUNNUS 0213564-6

työllisyyspolitiikan linjausten mukaista. Kiireellisenä tulisi myös ratkaista sosiaali- ja terveyspuolen tulkkausongelma, sillä sekä asiakas- että potilaslait sisältävät vain heikon velvoitteen tulkkauksen järjestämiseen viranomaisen taholta ("tulkitseminen on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan"). Koska Kelan vastuulla oleva tulkkauspalvelu on toissijainen (vaikkakin siitä on käytännössä muodostunut ensisijainen palvelu), tulisi lainsäädäntöä terävöittää tämän osalta. Nyt Kela on siirtämässä tätä muille viranomaisille asiakas- ja potilaslain perusteella kuuluvaa vastuuta toissijaisuuteen vedoten pois itseltään. Potilasturvallisuus tai asioiden itsenäinen hoito ei saa vaarantua sen vuoksi, että tulkkauksen järjestämisen vastuutaho on epäselvä.

Kuurojen Liitto ry on monen vuoden ajan nostanut esiin tarpeen kehittää erityisesti kriisiviestintää viittomakielen osalta. Valtioneuvoston kanslia on tämän nostanut kuluvana vuonna omaan kieli- ja käännöslinjausten asiakirjaansa, mutta esimerkiksi Turun puukotusten yhteydessä elokuussa 2017 ei viittomakielinen tiedotus toiminut vieläkään tarkoituksenmukaisesti. Viittomakielen tulkin tilaaminen kriisin tiedotustilaisuuteen sekä tulkin näkyminen suorassa tv-lähetyksessä oli hankalaa eikä kukaan ottanut asiasta kokonaisvastuuta. Tämä tulisi mitä pikimmiten saada kuntoon, sillä kyse on yhdenvertaisuudesta ja oikeudesta saavutettavaan tiedonsaantiin.

Viittomakielilaki sisältää § 4 myös viittauksen "koulutuksesta, tutkimuksesta ja kielenhuollosta säädetään erikseen". Tähän ei kuitenkaan ole vielä tartuttu, vaikka tarve on selkeä ja lain tasolla tunnustettu.

Lopuksi

Haluamme vielä korostaa, että hallitusohjelman Hyvinvointi ja terveys -painopistealueella on viisi kärkihanketta:

1) palvelut asiakaslähtöisiksi,
2) edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta,
3) lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma,
4) kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa sekä
5) osatyökykyisille tie työelämään.

Kaikkien näiden painopistealueiden osalta tulee huomioida viittomakielisten tarpeet. Tähän ei kuitenkaan päästä, mikäli viittomakielilain toteuttamisvelvollisuuden nähdään olevan yksinomaan oikeusministeriön harteilla.

Helsinki 27.9.2017

Kuurojen Liitto ry
PL 57
(Ilkantie 4)
00401 Helsinki

P. 09 58031
www.kuurojenliitto.fi
Y-TUNNUS 0213564-6

Kaisa Alanne
johtaja, Kuurojen Liitto ry